

שיעור הלכתי שבועי מפי מורנו ורבנו
הרה"ג דוד שלום נקי שליט"א
מו"צ ומחבר סדרת הספרים "בהלכה ובאגדה"

השיעור נמסר בימי ראשון בשעה 17:00 בבית הכנסת
"ברכת יצחק" [אחרי קופ"ח א' כללית] דימונה

גליון 62

"וזה ענינו בדשן נפשכם, הסו אַזְנַכֶם וּלְכוּ אֵלַי, שְׁמְעוּ וְתַחֲזִי נַפְשְׁכֶם" (ישעיה נה ב)

הסגולה לימי התקופה דיני ההפסק בין חלב לבשר

"עבר קציר פלה קיץ, ואנחנו לוא נושענו". כל המצער עצמו עם הציבור - זוכה ורואה בנחמת ציבור. סגולת התקופה: "כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים". התייחסות בנועם וברוך עם בני הבית והעובדים. חימום המים לשטיפת כלים ולנטילת ידיים שחרית. למה רבי קיבל כל כך יסורים

קשים ומרים! ומתי הם עזבו אותנו? מה חידש רבי ישראל מסלנט בהקמת תנועת המוסר? מה הם הרחמים הגדולים? הפירוש השאלה "ציפית לישועה"? מי נחשב שמענו את השבת באמת? גם אברכים שזתפים ביזיוני הרבים. ההפסק בין גבינה רכה, וקשה, ושתיית חלב, שוקו ונס קפה, לאכילת בשר.

ההפסק בין אכילת גבינה לבשר

א. בסייעתא דשמיא בשיעורים הקודמים דברנו בענין ההמתנה שבין

וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרֵי, וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת קָרִי, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו, אם תאמרו שהוא קרי [מקרה], אוסיף לכם חמת אותו קרי. ע"כ.

ומי לא צריך רחמים מן השמים ועוד בתקופה כזאת, וכבר אמרו בתוספתא (בבא קמא פרק ט הלכה ט): "זה סימן יהיה בידי, כל זמן שאתה רחמן, הרחמן מרחם עליך". וכן דרשו חז"ל בגמרא מסכת שבת (קנא ע"ב) על הפסוק (דברים יג יח): "ונתן לך רחמים ורחמך והרחם", כל המרחם על הבריות, מרחמים עליו מן השמים, וכל שאינו מרחם על הבריות, אין מרחמים עליו מן השמים. וכתב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה א): כל המרחם, מרחמים עליו. וכל מי שהוא אכזרי ואינו מרחם, יש לחוש ליחסו, שאין האכזריות מצויה אלא בגויים, שנאמר (ירמיה נ מב): "אֲכַזְרֵי הַמָּה וְלֹא יִרְחַמוּ", וכל ישראל והנלווה עליהם כאחים הם, שנאמר (דברים יד א): "בְּגֵימֵי אֲתֶם לֵה' אֲלֶקְיָכֶם", ואם לא ירחם האח על האח מי ירחם עליו? ע"כ.

על כן, הסגולה הטובה ביותר לקבלת רחמים מן השמים, בזה שאנחנו גם כן נשתדל לרחם על אחרים, ראשית כל בבית, כל אחד ואחד עם בני ביתו להתייחס אליהם בנועם וברוך, בפיוס ובסלחנות, גם כשעשו משהו שלא כהוגן. ולבד מזה, יחשוב לעצמו רעיונות שהם, איך לשמח את בני ביתו. איך לעשות שיהיה להם נעים יותר. למשל, האשה או מישהו אחר שוטפים את הכלים, והרי עכשיו חורף, המים בברז קרים, אם כן כמה נחת רוח תהיה לבורא יתברך שאתה האבא תאמר להם שידליקו את הדוד החשמלי, כדי שישטפו את הכלים במים חמים ונעימים, כדי שיהיה להם נעים יותר וקל יותר. כמה נחת רוח תהיה לבורא יתברך, כשאדם קם בבוקר בימי החורף הקרים, והולך ומדליק את הדוד החשמלי, כדי שהילדים שלו יתקפו יקומו, ויטלו את ידיהם וישטפו את פניהם במים חמים ונעימים, ולא ירעדו בקור. אדם כזה שמרחם על בני ביתו, זוכה גם הוא לרחמים מהקב"ה.

כמו כן, אדם שזיכה אותו הקב"ה להיות בוס ואחראי בעבודה על הפועלים, או שזכה להיות 'פרנס על הציבור', כמה חשוב שיתנהג איתם בנעימות ובמאור פנים, וכמו שכתב הגאון החיד"א בספרו "דבש לפי" (מערכת ה אות טז): כפי מה שמתנהג האדם עם משרתיו ועם בני ביתו, כך מתנהגים עמו בשמים על פי מידותיו. ואם מתנהג עמהם באהבה וחובה, בנועם וברוך, כך יתנהגו עמו בשמים. אבל אם מתנהג עמהם בדרכים קשות, חס ושלום יתנהגו עמו כך. ע"כ. ובספר תוכחת חיים של הגאון רבי חיים פלאג'י הוא כותב: מעשה נורא שנתגלה לי בחזיון לילה, באחד מעשירי עירנו שהיה תם וישר ונפטר, ולאחר חודש ימים ראיתי אותו בחלום לבוש בגדים נאים, שש ושמה. שאלתי אותו על מה זכה לכל הכבוד הזה, ואמר לי שזכה לחיי העולם הבא על אשר לא השתעבד במשרתיו באכזריות ובקושי, כי אם ברחמנות שלא היה מכביד עולו עליהם, ויהי חלום. ושוב חקרתי בדבר וידעתי נאמנה שכך היתה מידתו הטובה, שלא לצער למשרתים שלו בשום שרות כבד, ולרחם עליהם בכל מה שאפשר, אשריו ואשרי חלקו. ע"כ. ובאמת שהגאון רבי חיים פלאג'י עצמו, היה נאה דורש ונאה מקיים, כמו שהעיד עליו בנו רבי אברהם בספרו צוואה מחיים, וכתב: "מתוק לפיות עם כל אדם, ולמשרתות בשעת אכילתם, מי הוא מבני הבית שיוכל לבקש אפילו כלי

אנחנו נמצאים בתקופה קשה לעם ישראל ועלולם כולו, בעוונות הרבים כבר שנה שהגניף הזה 'עורך משתולל בעמי'. אני זוכר בתקופה שבחסדי השם המצב נהיה יותר רגוע, וכמעט חשבנו שהסתיים הענין הזה, היה רב אחד שדיבר ברבים דברי חיזוק על שמירת קדושת בתי הכנסת וכו', ואמר, תתארו לכם, אם חלילה היה המצב ממשיך והיינו מגיעים ככה לראש השנה, איך היינו מתפללים? איך היינו שומעים שופר? וכו' ובעוונות, 'עבר קציר פלה קיץ, ואנחנו לוא נושענו' (ירמיה ח ט), עבר ראש השנה, עבר כיפור, וגם חנוכה, ואנחנו כבר נמצאים תיכף בחודש אדר, ובעוונות, פותחים את העיתון ורואים כל מיני מודעות של אבל, תמונות של אנשים במבחן שנותיהם, ופתאום נעלמו, השם ירחם ויציל את כל עמו ישראל. כמה בעוונות הרבים, יהודים מורדמים ומונשמים. כמה שבעוונות עברו את הנגיף, אבל עדיין לא מתפקדים כהוגן, מדדים ובקושי הולכים, אפילו לאכול בעצמם, להכניס את הכפית לפה הם לא יכולים, מאכילים אותם כמו תינוקות, השם ירחם ויציל. אתמול במוצאי שבת, שאל אותי מישהו שברוך השם הוא יצא מזה, אבל עדיין הוא לא מריח כלום, איך יעשה עם הבשמים בהבדלה לבני הבית?! אלפי משפחות בעוונות שכולות וגלמודות, נמצאים בצער גדול על אובדן יקיריהם.

אין ספק שכולנו חייבים לשתף את עצמנו בצער הציבור, וכמו שהגמרא בתענית (יא ע"א) אומרת, בזמן שישראל שרויים בצער ופירש אחד מהם, באים שני מלאכי השרת שמלוים לו לאדם, ומניחים ידיהם על ראשו, ואומרים "פלוני זה שפירש מן הציבור - אל יראה בנחמת ציבור". וכן מצינו במשה רבנו שציער עצמו עם הציבור במלחמת עמלק, (שמות יז ב): "וַיְדִי מִשָּׁה בְּיָדִים וַיִּקְחוּ אֶבֶן וַיִּשְׂמְנוּ תַחְתָּיו וַיִּשָּׁב עָלֶיהָ", וכי לא היה לו למשה כר אחד או כסת אחת לשבת עליה? אלא כך אמר משה: הואיל וישראל שרויים בצער - אף אני אהיה עמהם בצער. לכן אין ספק שלכולנו כואב ואכפת לנו על צערם של עם ישראל, ועל כל אחד ואחד מאתנו להשתדל לראות במה אנחנו יכולים לשתף את עצמנו בצער הציבור, אם בריבוי תפילה וזעקה להשם יתברך על המצב, אם בקריאת עשרה פרקי תהילים בכל יום [למשך שבוע], אם באמירת "תיקון חצות" בכאב ובכי [למשך שבוע], אם בקבלות אחרות, כל אחד ואחד ישתדל לחשוב בעצמו במה זה מתבטא אצלו שהוא משתתף בצער הציבור, ואז יזכה למה שאמרו שם בגמרא: "כל המצער עצמו עם הציבור - זוכה ורואה בנחמת ציבור".

וכבר כתב הרמב"ם בתחילת הלכות תעניות: מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה של [לא] תבוא על הציבור, שנאמר (במדבר יט ט): "על הצר הצָרְר אֲתֶכֶם, וְהִרְעַתֶם בְּחַצְצֹרֹת, וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם, וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֹיכֶם", כלומר כל דבר שייצר לכם, כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהם, זעקו עליהם והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להם, ככתוב (ירמיה ה כה): "עֲוֹנוֹתֵיכֶם הִטּוּ אֵלַי וְחַטָּאוֹתֵיכֶם מִנְעוּ הַטּוֹב מִמֶּנִּי", וזה הוא שיהיה להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו, אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו, וצרה זו נקרה נקרת [באה בדרך מקרה], הרי זו דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הצרה צרות אחרות. הוא שכתוב בתורה (ויקרא כו כז): "וְאִם בָּזַאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי

בשר לחלב, היום נדבר על דיני ההמתנה שבין החלב לבשר. בגמרא מסכת חולין (קה ע"א) שאל רב אסי את רבי יוחנן, כמה ישהה בין גבינה לבשר? אמר לו רבי יוחנן "ולא כלום". אמר רב חסדא, אכל בשר - אסור לאכול גבינה. אכל גבינה - מותר לאכול בשר. והנה כבר הזכרנו בשיעורים הקודמים את מחלוקת הראשונים, כמה צריך להמתין בין בשר לחלב, והמקילים שם הם גם המקילים כאן בין חלב לבשר, והמחמירים שם הם המחמירים כאן. נמצא שלשית בעל הלכות גדולות, ורבנו תם (תוספות קד ע"ב), ורבנו אליעזר ממיץ בעל היראים (סימן קמט), ורבנו זרחיה הלוי בעל המאור (חולין לו ע"א) ורבני צרפת, שהקלו שם לאכול חלב אחרי בשר על ידי קינוח הפה והדחת הידיים, כאן בין חלב לבשר שזה יותר קל, הם מקילים יותר שאפילו קינוח הפה לא צריך. ורק הדחת הידים צריך, אם הן לא נקיות, או בלילה שאינו רואה אם הן נקיות, אז ידיח אותן. ואילו לדעת רש"י, הר"ף, הרמב"ם ועוד, שהחמירו להמתין בין בשר לחלב, שיעור זמן שבין סעודה לסעודה שזה שש שעות, כאן בין אכילת גבינה וחלב לבשר, די בקינוח הפה והדחת הידיים, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות מאכלות אסורות פרק ט הלכה כ): מי שאכל גבינה או חלב תחילה, מותר לאכול אחריו בשר מיד, וצריך שידיח ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר, ובמה מקנח פיו? בפת או בפירות שלועסם ובלועם או פולטם, ובכל מקנחים את הפה חוץ מתמרים או קמח או ירקות שאין אלו מקנחים יפה. ע"כ.

תלוי בטעמי רש"י והרמב"ם

ג. והטעם שהם מקילים מחלב לבשר, כי לפי הטעם של רש"י שצריך שש שעות בין בשר לחלב, בגלל שהבשר מושך טעם ושמונונית בפה, המציאות היא שכל זה רק בבשר שיש בו שומן, אבל בגבינה שאינה שומנית כל כך, אין הטעם נמשך ממנה, ולכן לא גזרו חז"ל בגבינה להמתין. וכמו כן, לפי טעמו של הרמב"ם שצריך שש שעות בגלל שיירי הבשר שבין השיניים, נמצא שבגבינה שהיא רכה ואינה נכנסת

ואם ככה, אינו לנו מיום הדיון, אינו לנו מיום התוכחה, מה נענה ומה נאמר, מה נדבר מה נצטדק, אם ישאלו אותנו למה לא עשיתם מספיק לדאוג לאחינו שישמרו גם הם? אין לנו פה להשיב ולא מצח להרים ראש. הרי אומרת שם הגמרא, כל מי שאפשר לו למחות באנשי ביתו ולא מיחה, נתפס בעוון אנשי ביתו. באנשי עירו, נתפס בעוון אנשי עירו. בכל העולם כולו, נתפס בעוון העולם כולו. ואם ישאל אותך אדם, אם כן מה אעשה, וכי אני הרב אלבז או הרב זמיר או הרב יגאל כהן שידועים להחזיר אנשים בתשובה? אף אתה אמור לו, כל אשר בכוחך עשה, אם יש באפשרותך לדבר על לב השכנים או החברים בעבודה או עם מכרים שהם, תדבר. ואם אינך יודע לדבר, והולית ישנן חוברות "בהלכה ובאגדה" על שבת, טהרה ועוד, שנכתבו בשפה קלה ונעימה הטרחה לכל נפש, ומזכים בהם את הרבים, ומי עלתך ישראל שצמאים ורוצים לשמוע ולקבל, ובפרט עכשיו בתקופה הזאת שרבים ממעטים מלצאת בשווקים וברחובות, ונשארים בביתם, ורבים רבים שקיבלו את החוברות עלו והתעלו ברוך השם בשמירת התורה והמצוות. זיכנו בורא עולם, שכמעט בכל יום יוצאים אברכים וננות בעלות תשובה, ומכתתים רגליהם מבית לבית וממקום למקום, אצל אותם שעדיין לא זכו לשמור תורה ומצוות, ונותנים להם מחוברות אלו "בהלכה ובאגדה", "שבת", "טהרה" ועוד, ומפירים לנו שהם רואים את הצימאון החזק שיש להם. ויהודי יקר שקיבל כמות גדולה של חוברות "מי החנוכה בהלכה ובאגדה" חלק בעיר "מודיעין", שצריכים שמה הרבה חיזוק בשמירת התורה והמצוות, והניח בחנויות וסופרים שנכנסים שם בעיקר מאחינו שעדיין לא זכו לשמור תורה ומצוות, כדי שכל המעוניין ללמוד יקח. והנה לאחר יומיים, קיבל כמה וכמה טלפונים מבעלי החנויות, שיש ביקוש לעוד ועוד חוברות, אשריהם ישראל.

מעשה נוסף שהיה לפני איזה זמן, שתי בנות הלכו לחלק חוברות "שבת" בתחנה מרכזית בירושלים, והנה למולן באו שתי נשים שאינן שומרות תורה ומצוות, ואחת מהן היתה נראית רחוקה ביותר לגמרי לגמרי, וחשבו שאין טעם לתת לה חוברת, כי מן הסתם היא לא תרצה לקחת. אך תוך כדי שהן מתדיינות ביניהם אם לתת לה או לא, אמרה אחת אני אתן, ומקסימום אם היא לא תרצה, היא תחזיר. הלכה מיד והניחה בידה חוברת "שבת". פתאום אותה אשה מסתכלת עליה בתמימה: מאיפה ידעת להביא לי את החוברת דוקא עכשיו? אמרה הבת, למה את שואלת? ענתה לה האשה: כי בדיוק באותו רגע, אמרתי לחברה שלי שאני רוצה להתחזק, אבל אני לא יודעת איך! ובאותה שניה בדיוק, הנחת לי את החוברת ביד. פלא פלאות, לא יאומן כי יסופר. וסיפורים כאלו, ישנם הרבה.

הבאנו לעיל את הגמרא בשבת, שבשעה שמכניסים את האדם לדין בעולם הבא, אחת השאלות ששואלים אותו: ציפית לישועה? ולכאורה מה השאלה הזו, הרי ברור שכל יהודי מצפה למשיח, מי לא רוצה שתבוא כבר הישועה, וכל עם ישראל נגאל בשמחה, הרי כולנו מתפללים כל יום "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח... כי לישועתך קיינו וציפינו כל היום"?!! אלא הביאור הוא, שואלים את האדם בשמים, האם אמרת את זה מן השפה ולחוץ, או שהתכוונת באמת למה שאתה אומר, כי אם אתה באמת מצפה לגאולה, אם כן מה עשית בשביל לקרב אותה?! הרי בגמרא אמרו (שבת ק"ה ע"ב): "אם משמרים יסופר שתי שבתות כהלכתן, מיד נגאליהם". האם התאמצת שעוד יהודים יתאספו למעגל של שומרי השבת, וככה נגאל?! נמצא

בין השיניים, אין ענין להמתין שש שעות. וכן כתב הבית יוסף (אורח חיים סימן קעג) בשם הרשב"א (תורת הבית הקצר בית ג שער ד פו ע"א) והגהות מיימוניות. גם בשו"ת דברי מלכאל (חלק ה סימן מז) כתב, שלרמב"ם דוקא גבינה אחר בשר אסור, כי טבע הבשר בשעת הלעיסה להיפרד לחוטים דקים, ונכנסים החוטים לתוך השיניים, מה שאין כן בגבינה.

בשר לאחר גבינה קשה או חמאה

ג. ואפילו אם היתה הגבינה קשה באופן שהיא נכנסת בין השיניים, עדיין היא תצא על ידי קינוח הפה בפת. וכמו שכתב המאירי (חולין קד ע"ב): אכל גבינה ורוצה לאכול בשר בהמה, מקנח פיו מפני פירורי הגבינה הנשארים בחיך או בין השיניים, שפירורי הגבינה אף שבין השיניים מתנקים הם בקינוח. גם ה"ט"ז (סימן פט סק"ד) כתב שלפי טעמו של הרמב"ם אפילו אכל גבינה קשה שנכנסת בין השיניים, אין צורך להמתין שש שעות כדי לאכול בשר אחריה, אבל הסביר קצת אחרת, שהרי אפילו הבשר שבין השיניים מסברא לא היינו מחשיבים אותו בשר כלל, כי מה כבר יש בפירורי בשר דקיקים וקטנים התחובים בחורים ובסדקים שבשיניים, ורק בגלל הפסוק שהביאה הגמרא (קה ע"א) "הַבֶּשֶׂר עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנַיִם", מזה למדנו שגם בשר שבין השיניים קרוי בשר. אבל לולא הפסוק הייתי אומר שהבשר שבין השיניים לא נחשב בשר ולא כלום. ולכן בגבינה שבין השיניים, שאין לנו פסוק שמחשיב אותה גבינה, אין הכי נמי שאינה נחשבת גבינה ולא כלום, ולכן די בקינוח הפה בפת בלבד, בלי להמתין שש שעות שתתעכל הגבינה שבין השיניים. על כן להלכה ולמעשה, אפילו אכל מאכלי חלב וגבינה קשים, כגבינה צהובה, מלוחה, בורקס גבינה, או פיצה וכדומה, יקנח פיו במעט לחם או חתיכת פרי, וישטוף פיו במים משמונונית הגבינה, ואם ידיו נקיות, רשאי לאכול בשר מיד. וגם אם אכל חמאה, אף שהיא רכה והיא לא נכנסת בין השיניים, אבל עדיין השמונונית שבה נשארת בחניכיים ובשיניים, ולכן חוץ משטיפת הפה במים, יעשה גם

השאלה "ציפית לישועה", היינו מה עשית בשביל לקרב את הישועה!?

ישנם אנשים שמענגים את השבת במינים ממינים שונים של בשרים ודגים יקרים עד מאוד, הוא קונה ק"ג בשר ב-100 שקל, וק"ג דגים ב-200 שקל, דגים יקרים ומיוחדים. וכן קינוחים יקרים ונחמדים, מתוקים מדבש ונופת צופים, ובפיהם הם אומרים שכל כוונתם "לכבוד שבת קודש", אשריהם ישראל. אך בואו ונשאל אותם שאלה מעניינת, אם הם כל כך מוקירים ומעריכים את השבת עד שהם מוכנים להשקיע מחירים כל כך גבוהים, אם כן למה לא כואב להם על כך שיהודים רבים עדיין לא שומרים את השבת? הלא אם השבת יקרה וחשובה בעיניהם, אם כן אדרבה ואדרבה שיבזו את המחירים היקרים האלו גם לטובת אחינו בני ישראל, שישמרו את השבת הקדושה בפועל!!! שיבזו מכספם כדי שאותם אברכים ובעלות תשובה יחלקו לאחינו התועים חוברות "השבת בהלכה ובאגדה", כדי שעוד יהודים ישמרו את השבת, כדי שעוד יהודים יבינו ויפנימו לליבם מה היא מעלת השבת הקדושה, וממילא יצטרפו גם הם למעגל שומרי השבת.

ואני הקטן, פונה גם לאברכים היקרים השם עליהם יחיו, שברוך השם כמעט כולם נותנים "מעשר" מהכנסותיהם, ואף רבים נותנים חומש [20%], כמבואר בשלחן ערוך בהלכות צדקה (יורה דעה סימן רמט סעיף א), שהנותן מעשר כספים, זו היא מדה בינונית בצדקה, אבל מצוה מן המובחר לתת "חומש". והנותן פחות ממעשר, הרי זו עין רעה. ע"ש. אם כן כמה תגדל מעלתם אם יכוונו חלק מכספי המעשר לטובת "זיכוי הרבים" שאין לך מעלה גדולה ממנה, וכמו שכתב מרן זצ"ל בהקדמה לשו"ת יביע אומר חלק י', שמעלת זיכוי הרבים גדולה יותר אפילו מצוות תלמוד תורה. עד כדי כך!!! (עיי' גיליון מס' 50) ואפילו יתנו רק 100 או 200 שקל לחודש, כמה זכנו שבזכותם יחלקו עשרת חוברות שבת וטהרה לעשרות משפחות מידי חודש בחודשו.

ועל אחת כמה וכמה גדול שכרו של מי שזוכה לדבר גם עם חבריו ולהשפיע עליהם שיהיו שותפים גם הם בזיכוי הרבים, וכמו שכתב הרמב"ם (הלכות מתנות עניים פרק י הלכה ו), המעשה את אחרים לתת צדקה, כלומר שמדבר על ליבם בחשיבות הדבר, ובזכותו הם נותנים, שכרו גדול משכר הנותן עצמו. וכתב רבנו יונה (מסכת אבות פרק ב משנה ג): כמה גדלה מעלתם של העוסקים בצרכי ציבור. ואל תאמר למה לי הצרה הזאת לטרוח בצרכי ציבור, ואף כי אזכה אותם במצות הצדקה, הלא ממונם שלהם הוא, והמצוה תחשב להם ולא לי? אין לך לחשוב כדבר הזה, כי כפליים תיטיב לעצמך בעבודך, ומעלה אני עליך שכר כאילו עשית אתה משלך את הכל, וכאילו מכיסך נתת את אשר נתנו על ידך, והנך מרוויח בטרחה במעשיהם, מאשר אם תטרח לעצמך, כי מעשיהם מרובים ממעשיך. וכל אשר אתה עושה, השם מצליח בידך. לכן העוסק בצורכי ציבור, היטיב לעצמו הרבה מאוד, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ע"כ.

על כן, אחי ורעי היקרים בואו לעזרת השם בגיבורים, ו'החלש יאמר גבור אני', ויעלה ויבוא ויגיע ויראה! להיות שותף במפעל הגדול של זיכוי הרבים הגדול הזה, וכמו שאמרו חז"ל (אבות פרק ה משנה יח): כל המזכה את הרבים, אין חטא בא על ידו, וזכות הרבים תלויה בו. [ניתן לתרום באשראי בקהילות 073-2757000 שולחן 16563]

קינוח הפה בפת או בפירות, כמו לאחר אכילת גבינה, והמאכל יוציא את השמנונית. גם המאירי (שם קה ע"א) כתב, שלשון "קינוח" אינו בא על בשר שתחוב בין השיניים, כי גם אם יאכל פת, לא יצא הבשר בקינוח הפת, אבל הוא נכון על שמנונית הגבינה או על הפירורים של הגבינה שבחיד, שעל ידי שיאכל פת, יצאו השמנונית ופירורי הגבינה.

נקבים שבין השיניים

ד. ובכל זאת, מי שאכל גבינה קשה ויש לו נקבים בשיניים, נקבים חלולים חלולים, ומן הסתם נכנסו לו שיירי גבינה בין השיניים, ורוצה לאכול בשר מיד, יקפיד לנקר בין השיניים או לצחצח אותם במברשת ולנקותם היטב קודם אכילת הבשר, וכמו שכתב בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ה סימן מז), שהמרגיש בעצמו לפי מצב שיניו שהגבינה נכנסת לו בין השיניים, בודאי צריך לנקר, כי קינוח הפה לבד בפת או מאכל אחר, לא מועיל לנקות את השיניים. ועל ידי מה שיאכל, לא יצא לו מבין השיניים מה שנכנס שם מקודם.

בשר לאחר שתיית חלב, שוקו ונס קפה

ה. והנה עד עכשיו דברנו כשאדם אוכל גבינה ואחר כך רוצה לאכול בשר, שצריך קינוח הפה והדחת הידיים אם הן מלוכלכות משיירי הגבינה. השאלה היא, מה הדין אם שתה רק חלב או שוקו או נס קפה, האם גם בזה צריך לאכול משהו כדי להפסיק בין החלב לבשר, כי לכאורה לא דומה שתיית חלב לאכילת גבינה, כי בגבינה סוף סוף ישנה שמנונית שנדבקה בחניכיים ובשיניים, ועל ידי אכילת הפת או משהו אחר היא יוצאת, אבל כשאדם רק שותה חלב, לכאורה אין שמה איזו שמנונית שנוצרת להוציאה עם מאכל שהוא?

דעת הרש"ש

ו. והנה בגמרא (קד ע"ב) מובא שהאמורא אגרא חמיו של רבי אבא אמר הלכה: "עוף וגבינה נאכלים באפיקורן", היינו לשון "הפקר", שאוכל עוף לאחר שאכל גבינה, ולא צריך ליטול את ידיו ולקנח את הפה. מספרת הגמרא, שרב יצחק בנו של רב משרשיא הזדמן לביתו של רב אשי, הביאו לו גבינה ואכל, לאחר מכן הביאו לו בשר ואכל, ולא נטל ידיים ביניהם. אמרו לו, והרי אגרא אמר "עוף וגבינה נאכלים באפיקורן", משמע שדוקא עוף וגבינה, לא צריכים נטילה וקינוח, אבל בשר וגבינה צריכים נטילה וקינוח, אז למה לא נטלת? אמר להם כל מה שצריכים נטילת ידיים בין גבינה לבשר, הוא דוקא בלילה שחשך ולא רואים את הידיים, ויש חשש שמא נשארו שיירי גבינה, וכשיאכל את הבשר יתערבו לו הגבינה והבשר יחד. אבל עכשיו שזה יום, ואני רואה את הידיים שהן נקיות, אין צריך נטילה. ומכאן דייק בחידושי הרש"ש (קד ע"ב) שדוקא האוכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך קינוח הפה בפת, והדחת הפה במים, כיון שהגבינה נדבקה בחניכיים ובין השיניים, ולכן היא לא יוצאת בהדחת הפה בלבד אלא בקינוח הפה, אבל השותה חלב שהוא נוזלי בתוך כוס, די בהדחת הפה בלבד במים, ואין צריך לקינוח באכילת משהו בינתיים. וכן לא צריך ליטול את ידיו, כיון שהוא לא נוגע בידיים בחלב. וכן כתב הפרי חדש, שהאוכל במגריפה [מזלג], אין צריך נטילת ידיים. ע"ש.

דעת שו"ת דברי מלכיאל

ז. והנה הגאון רבי מלכיאל צבי טננבוים רבה של לומז'ה, בשו"ת דברי מלכיאל (חלק ה סימן מז) העיר על הרש"ש ולא הזכיר את שמו, וכתב, קצת אחרונים כתבו, שרק בגבינה צריך קינוח הפה [בפת] והדחתו [במים], אבל בחלב אין צריך קינוח בפת אלא רק הדחה [במים], והם לא ראו שמפורש בדברי הרמב"ם שגם אחרי שתיית חלב צריך קינוח הפה [בפת] והדחה [במים]. ע"ש. והנה מרן זצ"ל בשו"ת יביע אומר (חלק ו יורה דעה סימן ז), ובשו"ת יחווה דעת (חלק ג סימן נח), ובהליכות עולם (חלק ז עמוד מז) כתב, שהמעייין היטב בלשון הרמב"ם, יראה שדברי הרש"ש נכונים, שהרי דייק הרמב"ם וכתב: "מי שאכל גבינה או חלב תחילה מותר לאכול אחריו בשר מיד", ושוב סיים: "וצריך שידיה ידיו ויקנח פיו בין הגבינה לבשר". ולא חזר לכתוב שוב "חלב", כמו שכתב בתחילה, משום שדוקא אחרי גבינה צריך קינוח הפה על ידי פת או פירות, אבל אחרי חלב אין צריך. וכן מסקנת מרן שם, שהעיקר כדעת הרש"ש

שלאחר חלב די בהדחת הפה בלבד, ולא צריך קינוח על ידי אכילת משהו בינתיים, כי זה דבר שמסתבר מאוד. ע"ש.

אחר אלף המחילות

ח. ולאחר אלף המחילות, עדיין יש מקום להבין את דיוקו מהרמב"ם, כי זו לשון הרמב"ם (מאכלות אסורות פרק ט הלכה כו): מי שאכל גבינה או חלב תחילה, מותר לאכול אחריו בשר מיד, וצריך שידיה ידיו ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר. ובמה מקנח פיו? בפת או בפירות וכו'. ובהלכה כז' כתב: במה דברים אמורים? בבשר בהמה או חיה, אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך לא קינוח הפה ולא נטילת ידיים. ע"כ. ומבואר מסוף דברי הרמב"ם שרק כשרוצה לאכול בשר עוף אחר הגבינה או החלב, אינו צריך לא קינוח הפה בפת או בפירות ולא נטילת ידיים, אבל כשרוצה לאכול בשר בהמה אחר החלב, צריך קינוח הפה על ידי שיאכל משהו. ומה שכתב בהלכה הקודמת: "ויקנח פיו בין הגבינה ובין הבשר", ולא כתב: "ויקנח פיו בין הגבינה או החלב ובין הבשר", כי סמך על תחילת ההלכה שכבר כתב: "מי שאכל גבינה או חלב תחילה".

דעת המהר"ם מרוטנבורג

ט. וכן נראה מספר תשב"ץ קטן² (סימן שנה) שכתב על רבו המהר"ם מרוטנבורג: אינו אוכל שום בשר אחר גבינה, כי אם בשר עוף, אבל אחרי חלב אוכל מכל בשר. מיהו נהגו העולם שלא לחלק בין גבינה לחלב, ואוכלים בשר בין אחר גבינה "בין אחר חלב" על ידי קינוח והדחה, בין בשר עוף בין בשר אחר. ע"כ. ומפורש שצריך קינוח גם לאחר חלב. והרי סתם "קינוח" הוא בפת, כמבואר בגמרא (קה רע"א) "אין קינוח הפה אלא בפת". ובסימן שאחרי זה (שנה) הוא הביא בשם הירושלמי: אמר רבי יוסי, האי דאכיל חלב ודעתיה למיכל קופר [בשר], בעי למיכל פריסתא [צריך לאכול מעט לחם]. מכאן הוכיח הרב שמואל מבונברג³, שכשאדם אוכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך לאכול לחם בינתיים. ע"כ. ומבואר לכאורה שגם בין חלב לבשר, צריך קינוח הפה בפת, שהרי לשון הירושלמי "חלב". אלא שאפשר אולי לומר, שממה שאמר הירושלמי "דאכיל חלב", לשון אכילה, הבין רבי שמואל דהיינו שאוכל "גבינה". ו"ל.

דעת האררחות חיים והכל בו

י. גם האררחות חיים (הלכות איסורי מאכלות אות עב) כתב, מי שאכל גבינה או חלב תחילה, מותר לאכול בשר מיד, אבל צריך שידיה ידיו ויקנח פיו בין הגבינה והבשר, כגון שילעוס בפיו פת או פירות ויבלע או יפלוט. וכן דעת רוב הפוסקים שאין לחלק בין גבינה לחלב. וכן נהגו העולם לאכול בשר בין אחר חלב בין אחר גבינה בקינוח והדחה, ואפילו בשר בהמה. וכן הוא בכל בו (סימן קו). ומפורש שגם לאחר שתיית חלב, צריך קינוח הפה בפת או מאכל שהוא.

סיכום הדברים

יא. אחר כך ראיתי בשו"ת יביע אומר (שם) שנדפס מחדש, שהביאו בהערה מהגיליון של מרן זצ"ל שכתב בלשון זו: "עיין ברמב"ם שם הלכה כז', וצריך עיון". ומפורש שהרגיש מרן בהערה זו מלשון הרמב"ם. ואולי מחמת כן, הוסיף מרן בהליכות עולם (שם), שהקולא בחלב שלא צריך קינוח הפה, בצירוף סברת בעל הלכות גדולות ורבנו תם, שהאוכל גבינה מותר לאכול בשר, אף בלי נטילה וקינוח, אם כן כל שכן השותה חלב. גם מורנו הראשון לציון שליט"א (ילקוט יוסף איסורי והיתר ג עמוד תמד) הביא הערה זו וכתב, שעדיין צריך לעיין.

יב. איך שיהיה נראה, שהשותה חלב, טוב שלבד מהדחת הפה במים או במשקה שהוא, יאכל גם מאכל שהוא. אבל נטילה אין צריך, אלא אם כן ידיו לא נקיות, וכמבואר מלשון מרן בשלחן ערוך (סימן פט סעיף ב) שכתב, "ובלבד שיעיין ידיו שלא יהיה שום דבר מהגבינה נדבק בהם. ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב, צריך לרחצם". וגם הצריך מרן לאחר שקינח פיו בפת, להדיח פיו במים או ביין. וכמו שכתב בבית יוסף (אורח חיים סימן קעג) שהעולם נהגו לקנח בפת וגם להדיח את הפה במשקה, וכן נכון לעשות כדברי המחמיר בדבר שאין בו טורח. ע"ש. ופשוט שהוא הדין בשאר משקים.

² והרב לא הסכים בשום פנים ואופן שישלמו להם, ונשאר שם עד פטירתו. ורבי שמשון תלמידו, היתה לו רשות להיכנס אליו לבית הסוהר, והיה יושב עם הרב, וכותב את התשובות וההנהגות של הרב.

² התשב"ץ ראשי תיבות: תשובות רבי שמשון בן רבי צדוק, שהיה התלמיד והמשב"ק של המהר"ם מרוטנבורג. בזמן שהממשל הגויים חטפו את מהר"ם והכניסו אותו לבית הסוהר כדי לשדוד את כספם של היהודים, נקבו בסכום עתק שיפדו אותו,